

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پرسش و پاسخ‌های جرائم
(اختلاس - ارتشاء)

توحیدزیناله

وکیل پایه یک دادگستری

سرشناسه	:	زینالی، توحید، ۱۳۶۳-
عنوان قراردادی	:	ایران، قوانین و احکام، Iran. Laws, etc.
عنوان و نام پدیدآور	:	پرسش و پاسخ‌های جرایم (اختلاس و ارتشاء) توحید زینالی.
مشخصات نشر	:	تهران: چراغ دانش، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	:	۱۴۸ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۴۴۳-۰۹۰-۶
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۱۰۷.
موضوع	:	اختلاس - قوانین و مقررات - ایران
موضوع	:	Embezzlement -- Law and legislation -- Iran
موضوع	:	رشوه - قوانین و مقررات - ایران
موضوع	:	Bribery -- Law and legislation -- Iran
موضوع	:	اختلاس - ایران - پرسش‌ها و پاسخ‌ها
موضوع	:	Embezzlement -- Iran -- Questions and answers
موضوع	:	رشوه - ایران - پرسش‌ها و پاسخ‌ها
موضوع	:	Bribery -- Iran -- Questions and answers
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۵۴۲۵۸KM/H پ ۴/۹ز
رده بندی دیویی	:	۵۵۰۲۶۲۱۳۴۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۴۷۶۰۹۸

شناسنامه

عنوان کتاب: پرسش و پاسخ‌های جرایم اختلاس و ارتشاء

مؤلف: توحید زینالی (وکیل پایه یک دادگستری)

ناشر: انتشارات چراغ دانش

ناظر چاپ: رسول زینالی

نوبت چاپ: اول/ویرایش دوم/۱۳۹۷

قطع و تیراژ: رقعی/ ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۱۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۳-۰۹۰-۶

کد کتاب: ۳۵۶

چراغ دانش را در گوگل جستجو کنید. www.cheraghdanesh.com

دفتر مرکزی: تهران، میدان هفت تیر، ورودی مدرس، کوچه بازرگانی، پلاک ۴، طبقه ۳ و ۶ واحد ۱۴ و ۱۷

تلفن پخش و فروش: ۰۲۱-۸۸۱۴۰۶۰۱

حق چاپ برای انتشارات چراغ دانش محفوظ است. هرگونه تکثیر (اعم از چاپ، کپی، فایل الکترونیکی

و...) از این اثر بدون اخذ مجوز کتبی از ناشر خلاف قانون بوده و پیگرد قانونی دارد.

فهرست کلی

مقدمه	۹
پرسش و پاسخ های جرم اختلاس	۱۱
مبحث اول: نشست‌های قضائی در قالب پرسش و پاسخ	۱۳
مبحث دوم: جرم اختلاس در نظریه‌های مشورتی	۵۰
پرسش و پاسخ های جرائم رشاء و ارتشاء	۸۳
مبحث اول: جرائم رشا و ارتشا در نشست‌های قضائی	۸۵
مبحث سوم: جرم اختلاس در قوانین و مقررات	۱۲۲
قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری	۱۲۲
از قانون مجازات اسلامی	۱۲۶
منابع و مأخذ	۱۳۱

فهرست جزئی

مقدمه	۹
پرسش و پاسخ های جرم اختلاس	۱۱
مبحث اول: نشست‌های قضائی در قالب پرسش و پاسخ	۱۳
۱. برداشت وجوهی از حساب مشتری توسط تحویل دار بانک با جعل امضا	۱۳
۲. تأثیر استرداد وجوه اختلاس شده در مجازات مرتکبین جرم مذکور	۱۴
۳. اعمال تبصره ۳ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین، ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری در مورد استرداد تمام وجه مورد اختلاس	۱۶
۴. عدم نیاز به شکایت شاکی خصوصی در جرم اختلاس	۱۷
۵. تکلیف دادگاه در صورت کشف مبلغ بیشتری از مال مورد اختلاس بعد از صدور حکم قطعی	۱۸

۶. عدم تعارض بند (۲) ماده ۳۰ قانون مجازات اسلامی با تبصره ۳ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا و ... در مورد تعلیق مجازات مختلس ۱۹
۷. بازداشت موقت در جرم اختلاس ۲۱
۸. شمول اختلاس در مورد مستخدمان غیر رسمی ۲۳
۹. اثر گذشت شاکی یا مدعی خصوصی در جرائم اختلاس ۲۴
۱۰. ارفاق مقرر در تبصره ۳ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا ... در استرداد وجوه مورد اختلاس ۲۶
۱۱. همکاری شخص غیر کارمند با کارمند در عملیات اجرایی اختلاس ۲۸
۱۲. تکلیف اموال مورد اختلاس در صورت فوت محکوم‌علیه در اثنای اجرای حکم .. ۳۰
۱۳. دست‌کاری اسناد و مدارک بانک توسط آبدارچی ۳۱
۱۴. ارتباط شغل و سمت اعضای شبکه‌های اختلاس با نوع محاکمه و محکومیت ... ۳۳
۱۵. تحصیل مال یا وجه که فاقد مشروعیت قانونی نباشد به وسیله کارمند ۳۵
۱۶. تغییر اطلاعات در فتوکپی سند زمین به قصد استفاده متقلبانه ۳۸
۱۷. کسب درآمد نامشروع ناشی از ارسال سیمان سهمیه‌بندی شده شهری به شهر دیگر ۴۰
۱۸. تأثیر استرداد وجوه برداشتی قبل از صدور کیفرخواست در تعیین مجازات جرائم اختلاس در مورد فرد بازنشسته ۴۲
۱۹. استفاده از سند مجعول جهت دریافت کالا بزرگ ۴۳
۲۰. تبانی کارگر مغازه و خریدار در فروش آهن‌آلات با توسل به محو تخریب اسناد معامله ۴۵
۲۱. کسب درآمد از طریق تکثیر قبوض دریافت وجه از هیئت امنای اماکن مذهبی . ۴۸
- مبحث دوم: جرم اختلاس در نظریه‌های مشورتی ۵۰**
۱. مرجع صالح در رسیدگی به جرم اختلاس شهردار به مناسبت انجام وظیفه ۵۰
۲. عنوان جرم برداشت غیرقانونی از بودجه مربوط به اطلاق اصناف ۵۱
۳. اختلاس از شرکت خصوصی ۵۲
۴. اختلاس و محاکمه غیابی ۵۲

۵. اعمال ماده ۲۵ در مورد جرائم قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس ۵۳
۶. عدم صدق عنوان اختلاس در صورت واريز مبلغ اضافه به حساب کارمند و برداشت آن کارمند..... ۵۴
۷. تعلیق مجازات در مورد شرکا و معاونین بزه اختلاس، ارتشاء و جعل ۵۴
۸. تقسیط محکوم‌به در مورد اختلاس ۵۵
۹. حکم به رد مال مورد اختلاس ۵۶
۱۰. صلاحیت رسیدگی به جرائم اختلاس کارکنان دولت ۵۷
۱۱. مرجع رسیدگی به اختلاس کارکنان بانک‌ها ۵۸
۱۲. ارتکاب بزه قاچاق کالای گمرکی توسط مأمورین کشف قاچاق در حکم اختلاس ۵۹
۱۳. اختلاس در مورد اموال غیرمنقول ۶۰
۱۴. بازداشت با قرار تأمین دیگری غیر از بازداشت موقت در مورد ارتشاء و اختلاس ۶۰
۱۵. تعلیق تعقیب جرائم ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری ۶۱
۱۶. تعلیق مجازات در مورد اختلاس ۶۲
۱۷. رد مال مورد اختلاس و مزایده آن ۶۳
۱۸. رفع تعلیق از کارمند معلق مرتکب جرم ارتشاء، اختلاس یا کلاهبرداری ۶۴
۱۹. قرار بازداشت موقت در مورد اختلاس توسط دادگاه ۶۴
۲۰. قرار بازداشت موقت در مورد اختلاس در صورت استرداد اموال ۶۵
۲۱. ماده ۷۶ قانون تعزیرات و شمول آن به کارمندان بانک ملی ایران ۶۶
۲۲. ارتشاء و اختلاس ۶۷
۲۳. محدودیت تخفیف مجازات در مورد ارتشاء در اختلاس ۶۸
۲۴. رسیدگی به پرونده در صلاحیت دادگاه اصل ۴۹ قانون اساسی ۶۹
۲۵. برداشت غیرقانونی و اختلاس و غارت بیت‌المال ۷۰
۲۶. امکان کسر ایام تعلیق کارمند از محکومیت وی به انفصال خدمت در جرائم ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری ۷۱
۲۷. تعدد جرم در جرائم اختلاس و ارتشاء و کلاهبرداری ۷۲

۲۸.	مقررات تعدد جرم موضوع ماده ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی نسبت به جرائم ارتشا و اختلاس در خصوص افراد نظامی	۷۴
۲۹.	مجازات فرد نظامی در صورت تعدد جرائم ارتشا یا اختلاس	۷۶
۳۰.	تعیین مجازات در خصوص اتهامات مختلف اختلاس و ارتشا	۷۷
۳۱.	الغا سایر مقررات راجع به شروع به جرم با تصویب و لازم‌الاجرا شدن قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲	۷۹
۳۲.	تصاحب اموال شرکت تعاونی	۸۱
۳۳.	تحقق عناوین اختلاسی و تصرف غیرقانونی	۸۲
۸۳	پرسش و پاسخ های جرائم رشاء و ارتشاء	
۸۵	مبحث اول: جرائم رشا و ارتشا در نشست‌های قضائی	
۸۵	۱. شمول مقررات کیفری اخذ رشوه دربارهٔ سربازان وظیفه	
۸۷	۲. عدم شناسایی راشی و تکلیف مال ناشی از ارتشا	
۸۸	۳. عنوان جزایی اخذ رشوه جهت اعلام به مراجع قضائی	
۹۰	۴. مفهوم «در حکم مرتشی» موضوع ماده ۳ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا و اختلاس و کلاهبرداری	
۹۱	۵. تحویل چک یا سند به‌عنوان رشوه	
۹۳	۶. منظور از شکایت رشوه دهنده در تبصره ماده ۵۹۲ قانون مجازات اسلامی	
۹۵	۷. چگونگی استرداد سود ناشی از ارتشاء	
۹۷	۸. شروط لزوم تحقق بزه ارتشا	
۹۹	۹. اقدام ضابطین دادگستری با صحنه‌سازی برای پرداخت وجه به‌عنوان رشوه	
۱۰۰	۱۰. رسیدگی به استرداد مال منوط به اثبات جرم ربا	
۱۰۳	۱۱. معافیت راشی در صورت مضطر بودن	
۱۰۴	۱۲. پرداخت رشوه به کارمند و امتناع گزارش آن توسط کارمند	
۱۰۷	۱۳. صدور گواهی خلاف واقع از سوی طبیب با اخذ رشوه	
۱۰۸	۱۴. رشوه از مال غیر	

۱۵. دریافت وجه قبل از انجام عمل جراحی..... ۱۰۹
۱۶. قرار بازداشت موقت موضوع مقررات قانون تشدید مجازات مرتکبین اختلاس و ... ۱۱۰
۱۷. پرداخت وجه یا مال به مستخدمان دولت به‌عنوان رشوه توسط ضابطین دادگستری..... ۱۱۲
۱۸. پرداخت رشوه به علت اضطرار..... ۱۱۴
۱۹. پرداخت وجه از سوی راننده مختلف جهت نادیده گرفتن تخلف..... ۱۱۵
۲۰. تشخیص سهو و اکراه در عمل راشی..... ۱۱۶
۲۱. تخلفات متعدد کارمند دولت..... ۱۱۸
۲۲. مصداق قانونی عدم استرداد عین یا مثل یا قیمت مال ناشی از ارتشا تا پایان مدت محکومیت..... ۱۱۹
- ۱۲۲..... مبحث سوم: جرم اختلاس در قوانین و مقررات
- ۱۲۲..... قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری
- ۱۲۶..... از قانون مجازات اسلامی
- ۱۳۱..... منابع و مآخذ

مقدمه

معمولاً رویه عملی دادگاه‌ها در استنباط از قوانین و مقررات در جهت انطباق با مصادیق واقعی تا حدودی با آنچه در کلاس‌های تئوریک دانشگاه‌ها به دانشجویان حقوق آموزش داده می‌شود، متفاوت است البته روند آموزشی و طریق ارائه مطالب در کلاس‌های درسی هم به شکلی است که برای طی مراحل تحصیلی صرف مطالعه و پاسخ به سؤالات به صورت تئوری و بدون تطبیق با مصادیق عملی کفایت می‌کند. به این ترتیب معمولاً چون امکان انجام کار عملی حین تحصیل در دانشگاه برای دانشجویان این رشته وجود ندارد فارغ‌التحصیلان وقتی مشغول به کار می‌شوند با کمبود آگاهی و اطلاعات از رویه قضائی و شیوه استدلال و استنباط عملی دادگاه‌ها مواجه هستند؛ لیکن اهمیت آگاهی از رویه قضائی با اشتغال به کار و فعالیت بر هیچ فارغ‌التحصیل حقوقی پوشیده نیست. بی تردید تنها منبع آموزش عملی وکالت، قضاوت و به طور کلی رشته حقوق، قبل از حضور عملی در دادگاه‌ها و جلسات رسیدگی، رویه‌های قضائی می‌باشد؛ به عبارت دیگر، مطالعه تصمیمات، پرسش و پاسخ‌ها و اختلاف‌نظرهای کسانی که هر روز به صورت عملی در حال انطباق قوانین با مصادیق واقعی هستند می‌تواند اطلاعات کاربردی و عملی را در اختیار خوانندگان قرار دهد.

اگرچه فارغ‌التحصیلان حقوق بیش از سایرین به مطالعه رویه قضائی نیازمند هستند؛ اما هیچ قشری از جامعه بزرگ رشته حقوق قضائی بی‌نیاز از مطالعه و تحقیق و تفحص در این حوزه علمی نمی‌باشد؛ زیرا رویه قضائی در واقع محرک رشته حقوق است که دائم در حال تغییر و تحول می‌باشد و غفلت از این حوزه موجب عقب‌ماندگی از علم واقعی حقوق و جامعه حقوقدانان خواهد شد. از این رو ناشران تخصصی این حوزه، هر کدام به طریقی نسبت به جمع‌آوری و انسجام‌بخشی به مطالب و موضوعات راجع به رویه قضائی

اقدام می‌کنند که انتشارات چراغ دانش نیز در همین راستا و برای انجام بخشی از وظایف فرهنگی خود در نظر دارد نسبت به تدوین و جمع‌بندی مطالب رویه قضائی به صورت منظم و منحصربه‌فرد با ویژگی‌های مخصوص برای هر دعوا طی یک کتاب جداگانه به صورت کاربردی و با دسترسی آسان به مطالب هر دعوا اقدام نماید؛ لذا در راستای تأمین این هدف، مجموعه‌ای از کتاب‌ها تحت عنوان کلی «دعاوی در قالب پرسش و پاسخ‌ها» که شامل موارد زیر است تدوین و تألیف خواهد شد:

۱. نشست‌های قضائی؛

۲. نظریه‌های مشورتی؛

۳. قوانین و مقررات مرتبط با موضوع؛

«گروه پژوهشی» انتشارات مفتخر خواهد شد از تجربیات، آراء و سایر مطالب حقوقی موجود نزد اساتید، وکلا، حقوقدانان و سایر همکاران در راستای مفیدتر شدن مجموعه در چاپ‌های بعدی استفاده نماید. لذا موجب خرسندی خواهد بود که خوانندگان عزیز از هر صنف ضمن ارسال انتقادات و پیشنهادات خود در مورد هر کدام از موضوعات به صورت (کتبی یا از طریق ایمیل یا تلفنی) ما را در پربار کردن مجموعه حاضر یاری فرمایند.

مدیر مسئول انتشارات

یک هزار و سیصد و نود و پنج

کتاب اول

پرسش و پاسخ های جرم اختلاس

مبحث اول: نشست‌های قضائے در قالب پرسش و پاسخ

۱. برداشت و جوهی از حساب مشتری توسط تحویل دار بانک با جعل

امضا

پرسش: اگر تحویل دار بانک بدون اطلاع مشتری با جعل امضای وی، اقدام به برداشت مبالغی از حساب او کند و سپس آن را به حساب وی واریز کند، این عمل اختلاس محسوب می‌شود؟

نظر اکثریت

اختلاس محسوب نمی‌شود، چون در فرض سؤال، وجوه مشتری به او سپرده نشده است.

نظر اقلیت

اختلاس است.

نظر کمیسیون نشست قضائی (۱)

ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا، اختلاس و کلاهبرداری مصوب سال ۱۳۶۷، برداشت وجوه و تصاحب اموال اشخاص را از طرف مأمورین ذی‌ربط که برحسب وظیفه به آن‌ها سپرده شده، اختلاس دانسته است. این برداشت ملازمه با تصاحب ندارد بلکه به نظر می‌رسد کلمه «برداشت» در مورد وجوه موجود در حساب‌ها و اعتبارات و «تصاحب» معطوف به اسناد، اوراق بهادار یا سایر اموال باشد.

بر فرض اینکه لازمه تحقق جرم اختلاس را برداشت و تصاحب وجوه بدانیم، کارمند بانک در فاصله زمانی برداشت وجوه و واریز مجدد آن به حساب، این وجه را به مصرف رسانده و در واقع آن را تصاحب نیز کرده است. هر چند دارنده حساب، وجه خود را به بانک می سپارد؛ اما تحویل دار نیز در حدود وظایف خود عضوی از این مجموعه به شمار می آید و در فرض مطروحه، موضوع داخل در عنوان اختلاس است.^۱

۲. تأثیر استرداد وجوه اختلاس شده در مجازات مرتکبین جرم

مذکور

پرسش: اگر رئیس اداره با معاونت یکی از کارمندان، وجوهی را اختلاس کند و کارمند (معاون) وجوه مربوط به اختلاس را برگرداند، آیا این امر موجب تعلیق حبس رئیس اداره خواهد بود؟

نظر اکثریت

نظر به اینکه هدف قانون گذار از تعیین قواعد راجع به اختلاس، حفظ بیت المال و منافع ملی است و تمام تلاش ها در این جهت مصروف می شود و با در نظر گرفتن فلسفه وضع تبصره ۳ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا و اختلاس و کلاهبرداری، در صورت استرداد وجه (چه به وسیله شخص ثالث انجام شود و چه به وسیله مرتکب)،

۱. نشست قضائی دادگستری زنجان، آبان ۱۳۷۹.

استرداد وجوه توسط شخص ثالث و معاون از قتل مرتکب اختلاس تلقی می‌شود.

نظر اقلیت

با توجه به اینکه قید مرتکب اختلاس در تبصره پیش گفته، ظهور در مباشر جرم دارد و معاون، مشمول تبصره مزبور نیست؛ بنابراین، حتی در فرض اعاده وجوه مورد اختلاس توسط معاون، این امر موجب تعلیق مجازات مباشر نخواهد بود.

نظر کمیسیون نشست قضائی (۲)

تبصره ۳ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری، ناظر به استرداد وجه مورد اختلاس توسط مرتکب است نه شخص دیگر (هرچند معاون جرم باشد). قانون‌گذار در وضع این تبصره، صرف نظر از توجه به اعاده اموال عمومی، نظر به ندامت مرتکب و تنبه و تمکین او از قانون داشته است؛ بنابراین، هرگاه وجه مورد اختلاس توسط شخص دیگر (غیرمختلس) پرداخت شود و از شمول تبصره مذکور، خارج است.^۱

۱. نشست قضائی دادگستری آذرشهر، خرداد ۱۳۸۰.

۳. اعمال تبصره ۳ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا، اختلاس و کلاهبرداری در مورد استرداد تمام وجه مورد اختلاس

پرسش: اگر قسمتی از وجوه مورد اختلاس به وسیله مرتکب مسترد شود، آیا تبصره ۳ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا و اختلاس و کلاهبرداری، قابلیت اعمال دارد؟

نظر اکثریت

با توجه به قید «تمام» در تبصره مورد اشاره، مرتکب جهت استفاده از مزایای آن تبصره موظف است تمام وجوه را مسترد کند و با استرداد قسمتی از آن، دادگاه الزامی در تعلیق قسمتی از جزای نقدی ندارد.

نظر اقلیت

با توجه به فلسفه وضع این قانون، اگر قسمتی از وجوه مسترد شود در این صورت دادگاه او را فقط از پرداخت قسمتی از جزای نقدی معاف کرده و تخفیف لازم در خصوص مجازات حبس داده می شود.

نظر کمیسیون نشست قضائی (۲)

تبصره ۳ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا، اختلاس و کلاهبرداری که ناظر به استرداد تمام وجه یا مال مورد اختلاس است نه قسمتی از آن؛ بنابراین، مادام که تمام وجه یا مال مورد اختلاس مسترد

نشده باشد، مشمول تعلیق مقرر در آن تبصره نیست. در نتیجه دادگاه می تواند در حدود قانون، مجازات مرتکب را تخفیف دهد.^۱

۴. عدم نیاز به شکایت شاکی خصوصی در جرم اختلاس

پرسش: اگر عضو یک شرکت دولتی از عضو دیگر آن شرکت، شکایت کند که آن شخص اختلاس کرده است؛ اما در عمل خسارت را از من گرفته اند و دادگاه پس از بررسی، احراز کند که هر دو نفر شریک جرم هستند، برای تعقیب این فرد، نیازی به شاکی خصوصی هست؟

اتفاق نظر

چون در فرض سؤال، شخص یاد شده مرتکب جرم عمومی اختلاس شده است نیازی به شاکی خصوصی نیست و مقام قضائی می تواند رأساً اقدام کند و در ضمن موضوع، مشمول ماده ۷۲۷ قانون مجازات اسلامی که ناظر بر جرائم قابل گذشت است، نیست.

نظر کمیسیون نشست قضائی (۲)

جرم اختلاس از جرائم عمومی موضوع بند (یک) ماده ۴ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری محسوب است و قابل گذشت نیست؛ بنابراین، تعقیب کیفری مرتکب، مستلزم شکایت شاکی نیست.^۲

۱. نشست قضائی دادگستری آذرشهر، تیر ۱۳۸۰.

۲. نشست قضائی دادگستری زنجان، خرداد ۱۳۸۰.

۵. تکلیف دادگاه در صورت کشف مبلغ بیشتری از مال مورد اختلاس

بعد از صدور حکم قطعی

پرسش: چنانچه متهم به اختلاس طبق حکم قطعی محکوم شود و سپس مبلغ دیگری کشف شود، نحوه اقدام دادگاه در رسیدگی و صدور حکم دربارهٔ مبلغ اخیر چیست؟

اتفاق نظر

چون برابر ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا و اختلاس و ... مصوب ۱۳۶۷، میزان اختلاس در میزان کیفر حبس و جزای نقدی مؤثر است. دادگاه با رسیدگی به موضوع و احراز امر اخیر، رأساً یا از طریق رئیس دادگستری، اعمال ماده ۲۳۵ آیین دادرسی کیفری نموده تا مرجع تجدیدنظر بتواند با نقض محکومیت قطعی، موافق کل مبلغ اختلاس شده، تعیین حبس و جزای نقدی کند و الا دو بار محکومیت و دو کیفر برای یک عمل، مستند قانونی ندارد.

نظر کمیسیون نشست قضائی (۲)

چون مبلغ مورد اختلاس در میزان مجازات (حبس، جزای نقدی و انفصال از خدمت) مؤثر است، هرگاه بعد از محکومیت مرتکب، معلوم شود مبلغ مورد اختلاس بیشتر از مبلغی بوده که مورد رأی قرار گرفته، این موضوع می‌تواند از مصادیق بندهای (الف) و (ب) ماده ۲۳۵ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری باشد؛ زیرا به هر

حال تحقیقات در زمان صدور رأی، کامل نبوده و کشف بعدی مبلغ اختلاس، دلالت بر اشتباه بودن رأی صادره دارد.^۱

۶. عدم تعارض بند (۲) ماده ۳۰ قانون مجازات اسلامی با تبصره ۳

ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و ... در مورد تعلیق

مجازات مختلس

پرسش: در تبصره ۳ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری، اگر مختلس قبل از صدور کیفرخواست، تمام وجه یا مال مورد اختلاس را مسترد کند، مجازات حبس او معلق می شود، آیا این تعلیق مجازات حبس با ماده ۳۰ قانون مجازات اسلامی که احکام مربوط به اختلاس را قابل تعلیق ندانسته، منافات ندارد؟

نظر اکثریت

اصل، غیرقابل تعلیق بودن اجرای مجازات حبس، در جرم اختلاس است و استثنا در تبصره ۳ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین اختلاس است و این قانون، مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام بوده و قانون مصوب مجلس شورای اسلامی نمی تواند آن را نسخ کند؛ بنابراین، تبصره ۳، منافاتی با ماده ۳۰ قانون مجازات اسلامی ندارد و قابل اعمال است.

۱. نشست قضائی دادگستری نوشهر، تیر ۱۳۸۰.

نظر اقلیت

قانون مجازات اسلامی بعد از قانون تشدید مجازات مرتکبین **اختلاس** و ... آمده و قابل اعمال است و به نظر می‌رسد در ارتباط با قانون تشدید نیز ماده ۳۰ ملاک عمل باشد و نتوان مجازات حبس را در جرم **اختلاس** تعلیق کرد.

نظر کمیسیون نشست قضائی (۲)

تبصره ۳ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا و **اختلاس** و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام، منافاتی با ماده ۳۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ مجلس شورای اسلامی ندارد و این دو قابل جمع هستند؛ به عبارت دیگر، هرگاه مختلس طبق تبصره مذکور، مال مورد **اختلاس** را مسترد کند دادگاه اجرای مجازات حبس او را معلق می‌کند و در غیر این صورت تحت هیچ شرایطی مجازات مختلس قابل تعلیق نیست.^۱

---

۱. نشست قضائی دادگستری یاسوج، آبان ۱۳۸۰.

۷. بازداشت موقت در جرم اختلاس

پرسش: اگر کارمند دولت مرتکب اختلاس شود و هیچ گونه سابقه محکومیت قطعی در این خصوص نداشته باشد با توجه به تبصره ۵ ماده ۶ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام، صدور قرار بازداشت موقت به مدت یک ماه، الزامی است حال با توجه به بند (ج) ماده ۳۵ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب مجلس شورای اسلامی که صدور قرار بازداشت موقت را منوط به داشتن یک فقره سابقه محکومیت قطعی با دو فقره و بیشتر سابقه محکومیت غیرقطعی به علت ارتکاب جرم موصوف (اختلاس) دانسته است، تکلیف دادگاه در خصوص الزامی بودن بازداشت موقت این فرد یا الزامی نبودن چیست؟

نظر اکثریت

با توجه به اینکه مقررات موضوع تبصره ۵ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین اختلاس و ارتشاء و کلاهبرداری، مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام است و به عنوان قانون خاص تلقی می شود، در نتیجه صدور قرار بازداشت موقت موضوع تبصره مزبور تا یک ماه، الزامی است. بدیهی است مفاد این تبصره و مقررات بندهای (ج) و (ه) ماده ۳۵ قانون آیین دادرسی کیفری قابل جمع است. با این توضیح که صدور قرار بازداشت

موقت به استناد قانون خاص تا یک ماه الزامی و بعد از آن در صورتی که متهم حداقل یک فقر سابقه محکومیت قطعی یا دو فقره یا بیشتر سابقه محکومیت غیر قطعی به علت هریک از جرائم مذکور در بند (ج) ماده ۳۵ قانون آیین دادرسی کیفری داشته باشد، ابقای قرار بازداشت موقت با لحاظ سایر مقررات تا صدور حکم بدوی، الزامی است.

نظر اقلیت

مقررات ماده ۳۵ قانون آیین دادرسی کیفری با توجه به اینکه مؤخرالتصویب است و از تصویب قانون تشدید مجازات مرتکبین **اختلاس**، ... مدت زیادی سپری شده است؛ با لحاظ نظریه شورای محترم نگهبان، مقررات تبصره ۵ ماده ۵، قانون مزبور را نقض کرده است در نتیجه صدور قرار بازداشت موقت در مورد متهم به **اختلاس** با شرایط مندرج در بند (ج) ماده ۳۵ قانون آیین دادرسی کیفری تا صدور حکم بدوی الزامی است. در صورتی که متهم فاقد سابقه محکومیت کیفری باشد، دادگاه می تواند از متهم، تأمین مناسب دیگری از قبیل وثیقه یا کفالت و ... اخذ کند.

نظر کمیسیون نشست قضائی (۲)

همان طور که در نظر اکثریت آمده است، صدور قرار بازداشت بر اساس تبصره ۵ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا و **اختلاس** و کلاهبرداری مستند به قانون خاص و تنها برای مدت یک ماه است و مقررات آیین دادرسی راجع به صدور قرار بازداشت، نسخ آن نیست. الزام

بازداشت متهم پس از یک ماه، مشروط به شرایط مقرر در بند (ج) ماده ۳۵ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری است.^۱

۸. شمول اختلاس در مورد مستخدمان غیر رسمی

پرسش: آیا بزه اختلاس و ارتشاء در مورد نیروهای قراردادی و پیمانی دولت، نیز مانند کارمندان رسمی مصداق دارد؟

اتفاق نظر

بزه اختلاس و ارتشاء، مشمول کارمندان قراردادی و پیمانی دولتی نیز می شود.

نظر کمیسیون نشست قضائی (۲)

با توجه به تصریح مواد ۳ و ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری خصوصاً عبارت «خواه رسمی یا غیر رسمی - اعم از رسمی یا غیر رسمی» جرائم مذکور، در مورد کارکنان قراردادی و پیمانی دولت نیز مصداق دارد.^۲

۱. نشست قضائی دادگستری یزد، بهمن ۱۳۸۰.

۲. نشست قضائی دادگستری تنکابن، دی ۱۳۸۰.

۹. اثر گذشت شاکی یا مدعی خصوصی در جرائم اختلاس

پرسش: چنانچه کارمندی به جرم اختلاس به انفصال دائم از خدمات دولتی و دو سال حبس تعلیقی محکوم شود پس از قطعیت حکم و اجرا آن محکوم علیه با ارائه گذشت شاکی تقاضای اعمال ماده ۲۷۷ قانون آیین دادرسی کیفری بنماید درخواست وی و جاهت قانونی دارد؟ در صورت مثبت بودن پاسخ مستندات قانونی را بیان کنید؟

نظر اکثریت

دادگاه در برخورد با جرائم و در مقام تخفیف سه گونه عمل می کند:

۱. در برخی از موارد دادگاه اختیار کامل دارد ۲. پاره ای موارد نمی تواند از میزان مشخصی بیشتر تخفیف دهد و ۳. در برخی موارد نیز دادگاه ممنوع از تخفیف است. در مورد سؤال دادگاه نمی تواند از محدوده مشخص شده بیشتر تخفیف دهد و چون ماده ۲۷۷ قانون آیین دادرسی کیفری مقرر داشته است تخفیف باید در محدوده قانون باشد و قانون میزان تخفیف را مشخص کرده که کمتر از حداقل حبس و انفصال دائمی نیست؛ لذا دادگاه در مقام اعمال ماده ۲۷۷ قانون فوق الذکر نمی تواند انفصال دائم را تخفیف دهد.

نظر اقلیت

با عنایت به اینکه محدودیت اعلام شده از قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا، اختلاس و کلاهبرداری ناظر به زمان صدور رأی است و ماده ۲۷۷

قانون آیین دادرسی کیفری ناظر به هنگامی است که رأی صادر شده و قطعیت یافته است و از سوی دیگر قانون باید به نفع متهم تفسیر شود؛ بنابراین، دادگاه این اختیار را دارد که پس از جلب رضایت شاکی مجازات انفصال را تخفیف دهد.

نظر کمیسیون نشست قضائی (۱) جزایی

نظر به اینکه ماده ۲۷۷ قانون آیین دادرسی کیفری ناظر به اعلام گذشت شاکی یا مدعی خصوصی است و حال اینکه در جرم **اختلاس** موضوع دارای جنبه عمومی محض است و قابل گذشت نیست همان گونه که در تبصره ۳ ذیل ماده ۵ قانون تشدید مجازات ارتشاء، **اختلاس** و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷ قانون گذار مقرر داشته است: هرگاه مرتکب **اختلاس** قبل از صدور کیفرخواست تمام وجه یا مال مورد **اختلاس** را مسترد دارد دادگاه او را از تمام یا قسمتی از جزای نقدی معاف می کند و اجرای مجازات حبس را معلق لکن حکم انفصال درباره اجرا خواهد شد. در نتیجه و به طور اساسی طرح سؤال به شرح فوق مبنی بر اشتباه است.^۱

۱. نشست قضائی دادگستری دامغان، شهریور ۱۳۸۳.